

Hassas Konular

Irak'ta İnsan Hakları Adına Son Durum*

Abdullah Buksur

27 Kasım 2008

İnsan hakları, İnsanın insan olmasından kaynaklanan ve kişiyi koruyan, özgürlük ve onurunu güvence altına alan hakların bütünüdür. Her türlü ayrımı reddeder. Bu hak ve özgürlükler öncelikle bireyin korunmasını, maddi ve manevi varlığının geliştirilmesini içermektedir. Hak ve özgürlük kavramları üzerine temellendirilen insan hakları olgusu, dinamik bir yapıyı öngörmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski olan hak ve özgürlüklerin korunması, güvence altına alınması mücadelesinin ürünü, pek çok, hak ve özgürlük bildirgesi yayımlanmıştır.

İnsan hak ve özgürlüklerini korumaya yönelik bilinen ilk yazılı metin olan Hammurabi Kanunlarıdır. Düzenlendiği tarihten bu yana yaklaşık dört bin yıl geçmiştir. Öngördüğü yaptırımlar, çağımız evrensel hukuk ilkelerine uygun olmasa da, bu yazılı metinde yer alan pek çok ilke, insan haklarına önem vermesi bakımından değer taşımaktadır.

Hak ve özgürlük mücadelesinin batıda bilinen ilk önemli ürünü, 19 Haziran 1215 tarihli Magna Charta Libertatum, yani Büyük Hürriyet Fermanıdır. Ferman ile kralın yetkileri sınırlandırılmış, kimi hak ve özgürlükler Kraldan alınarak dünyevi ve ruhani liderlere devredilmiştir.

İnsanlık iki kanlı savaştan sonra, bunları bir daha tekrar yaşamamak için 10 Aralık 1948 Tarihinde "İnsan Hakları Evrensel Beyanname"ni, ortak değerler olarak kabul etmiştir. İnsanlık kabul ettiği bu değerler üzerine, geleceğini inşa etme kararı almıştır.

Bu gün yaşadıklarımıza bakılırsa, insanlığın gelecek için ortaya koyduğu bu hedefe ulaşmasının kolay olmayacağı herkesin malumudur.

Ben sizleri insan haklarının tarihi süreçte hangi evrelerden geçtiğini konuşmayacağım. Yani başımızda insanlık adına kanayan yaramızı, Irak'ı konuşacağım...

Irak İşgali ve İnsan Hakları

Sizlere 5 yıl önce, 20 Mart 2003 günü, Irak'a işgal harekâtı başladığı andan itibaren yaşananları anlatmadan önce, yani başımız da ama bize çok ırakmış gibi davrandığımız Irak'ı birazcık anlatmak isterim;

Irak'ta 190 farklı tip mezhep ve etnik grup vardır. İşgalden sonra rejimin çözülmesiyle birlikte gruplar arasında çatışmalar ortaya çıkmıştır. Kabullenilmiş otoritenin olmaması nedeniyle her gurup kendi otoritesini kabul ettirme

yoluna gitmiştir. Ortaya çıkan çatışmalar sonucunda (işgal güçlerinin dışında gruplar arası) yüz binlerce kişi evlerini terk etmek zorunda kalmıştır.

Kendisinden başkasını öte olarak gören bu yaşam biçimi; kendi emirlerini yerine getirenlere yaşama hakkı tanıyan işgal güçlerini anlayışı ile birleşince, Irak yaşanmaz bir ülke haline gelmiştir. O saten sonra Irak yaşanacak değil kaçılacak bir ülke olmuştur.

Irak, işgal öncesi farklı etnik kimlik ve mezhepten kişilerin bir arada yaşadığı yer olma özelliğini kaybetmiş; işgal güçleri ve onun yerli işbirlikçileri sayesinde, baskı – şiddet – insanlık dışı vahşet kültürünün hakim olduğu bir ülke hâline gelmiştir.

- ABD'nin başını çektiği işgal güçleri, Irak savaşında bir milyon Iraklıyı öldürdü.
- İki milyondan fazla Irak'lı Irak'ı terk etmek zorunda kaldı,
- İki milyon Irak'lı da ülke içinde zorla yerinden edildi.
- Irak'ın bütün alt yapısı, elektrik, su, yol, baraj, kanalizasyon sistemleri tahrip edildi.
- Doğal kaynaklarına, petrole ABD el koydu.

ABD Irak halkına ait yer altı ve yerüstü kaynaklarını gasp etmeye devam etmektedir. ABD'nin bu hukuk tanımaz tavrı karşısında Uluslar arası hukuk, baskı gurupları ve en önemlisi de BM sessiz kaldı. Devletlerarası mekanizmalar suskun kaldılar. "İnsanlık suskun kaldı"

Dünya halkları savaşı önlemek için ellerinden geleni yaptılar; şimdi de işgalin sona erdirilmesini istiyorlar. Olup bitenler için, insanların insanlık onurunun hiçe sayıldığı, ağlayan yetimine ekmek götürmek için bedenini satan Iraklı kadının yarasına bu kadar tuz yeter mi! Bu kadar ses yeter mi?

Ey susan insanlık; bu suskunluğunuz bedelini bir gün siz de yaşayarak ödersiniz.

Türkiye halkı da hem yurtta barış istiyor, hem de bölgemizde ve dünyada barış!

İstemek, evet istiyorum demek yetmiyor. Çünkü istediğiniz her şeyin karşılığında bir bedel ödediğiniz gibi, "barışın" da bir bedeli var. Eğer insanlık "barış" diyorsa, "adalet" diyorsa, insanca bir dünya talep ediyorsa bunun bedelini ödemek zorundadır. Tepkisini göstermelidir.

Iraklılar ve de en çok Türkmenler Iraktan çıksalar da, Mülteci olsalar da, kendileri olamazlar. Neden? Çünkü onlar öyle bir korku tüneline giriyorlar ki Mültecilik formuna bile Türkmen olarak kendilerini yazamazlar.

Ya, bin bir çileyle ulaştıkları Almanya ve Avrupa'da uğradıkları haksızlıklar; Oturum izinleri ve G. harfli Pasaport, sorunlarını neden konuşan yok?

Türkmenlerin Irak'ta her alanda insan hakları ihlal edilmektedir.

Türkmenlerin eski rejim döneminde maruz kaldıkları maddi ve manevi ihlallerin, şimdiye kadar bakanlık tarafından tazmin edilmemesi, Irak resmi ağızlarından Türkmenlere yapılan insan hakları ihlalleri konusunda hiçbir açıklama yapılmamasını, mal ve can güvenliği konusunda, iyileştirmeye yönelik hiçbir adım atılmamasını anlamak ve iyiye yormak mümkün değildir.

İnsanlar yine sürgünler, yine gözaltılar, yine kaybolan insanlara ağıtlar yakıp, yine işkencelerde ölüyorlar. Buda yetmezmiş gibi 20 yıl önce, 16 Mart 1988 günü, Halepçe'de çoğu Kürt, beşbinin üzerindeki insan kimyasal ve biyolojik silahlarla katleden Saddam'ı yargılayıp idam ederken, silahları ona veren, temin eden uluslar arası güçler ve çeşitli devletlerin görevli ve yetkililerine ne yaptılar?

Eğer insanlık bu gün bu sorumluluğunu yerine getirmemezse sonraki dönemlerde de başka coğrafyalarda yaşayan halklara aynı nitelikli silahlar satılır ve onlar yeni katliamları yaşar. Yaşarda, katil kim olur?

Kısacası insancıl hukukun ilkeleri son dönemde ihlal edildi / edilmeye devam ediliyor.

Bağdat çevresinde uygulanmakta olan yeni güvenlik kapsamında tutuklanan 3 binden fazla kişinin temel insani hakları ihlal edilmiştir.

BM raporuna göre, yetersiz beslenme ve açlık sorunuyla karşı karşıya kalan Iraklıların sayısı 4 milyonu aşmıştır.¹

¹ www.unicef.org/turkey/sy6/_gm3.html - 30k

BM, Irak hükümetinden saldırılarda ölenlerin sayısına ilişkin verilere ulaşmasına olanak sağlaması çağrısını da tekrarlamıştır.

Iraklı yetkililer de; BM'nin açıkladığı verilerin gerçekleri yeterince yansıtmadığını açıkça ilan etmişlerdir.²

BM, 2006 yılı raporunda, 34 bin 452 sivilin öldüğünü, 36 bin sivilin de yaralandığını duyurmuştu.

BM yetkilileri, verilerin Irak'ta bakanlıklardan elde edildiğini söylüyor. Fakat Bakanlık bunu yalanlıyor.

1 Ocak-31 Mart 2007 dönemini içeren BM'nin yeni raporu ise, Bağdat'ta uygulanmaya başlanan plan kapsamında yürütülen operasyonlarda 3 bin kişinin gözaltına alındığı açıklandı.

Genel toplamda ise, Irak ve Amerikalıların yönetimindeki cezaevlerinde bulunan tutsakların sayısı ise "40 bin" civarında olduğu kabul edilmektedir.

BM raporunda Irak'taki durumu, "**hızla kötüye giden bir insani kriz**" olarak tanımladı.

Ülkede yeniden yapılanma çalışmaları için harcanan milyarlarca dolara karşın günlük yaşam koşullarının giderek zorlaştığına dikkat çeken BM; nüfusun yüzde 54'ten fazlasının günde bir doların altında bir gelirle yaşamaya çalıştığını tespit etmiştir.

2008 yılına gelindiğinde; işkence, dayak ve kötü muamele olaylarında artış gözlendiği vurgulanıyor. **Güvenlik güçlerinin yasa dışı olarak adam öldürdüğü, bu tür olaylara karşın güvenlik güçleri mensuplarının yargılanması ve cezalandırılmasında yetersiz kaldığı, cezaevi koşullarının kötü olduğu, gözaltındaki kişilere hemen avukat sağlanmadığı bilinen bir gerçektir.**

Ülkede basın çalışanları ve ifade özgürlüğünün, etnik ve dini azınlıkların, sıklıkla silahlı gruplarca hedef alındıkları bilinen bir gerçektir.

Irak'ta her geçen gün belirsizliğin artması, çatışmaları – çatışmalarda belirsizliği, huzursuzluğu artırmaktadır. Bu süreç Irak'ın kardeşçe yaşanabilecek bir ülke olmasını imkansız kılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Iraklı yardım kuruluşu çalışanlarının, çatışmaların ortasında kalmış binlerce insana yardım etmekte zorlandıklarını belirtirken,

Gözlemciler, kentnin kuzey doğusundaki bölgenin, hükümet güçleri ve Milisler arasında şimdiye kadarki en şiddetli çatışmalara sahne olduğunu belirtiyor.

UNICEF verilerine göre, kentte 150 bin kişi, temiz su, yiyecek ve diğer temel ihtiyaç maddelerine ulaşmakta büyük güçlük yaşıyor.

Irak hükümetinin bildirdiklerine göre, son dönemlerde yaşanan çatışmalarda neredeyse bin kadar insan öldü.

Ölenlerin büyük çoğunluğunun siviller olduğu belirtilirken, yardım kuruluşlarına göre, yaşamını yitirenler arasındaki kadın ve çocuk oranı da yüzde 60 civarında.

BM çocuklara yardım kuruluşu (UNICEF) ayrıca, yollara patlayıcı maddeler döşendiğini ve keskin nişancıların bölgenin farklı yerlerinde mevzilendiklerini bildiriyor.

Iraklı Çocuklar ve İnsan hakları

UNICEF'e göre ABD'nin Irak'ı işgal ettiği Mart 2003'ten bu yana Irak'ta 6.5 milyon çocuk öksüz kaldı.

Bebeklerin yüzde 30'u ise ölümle karşı karşıya.

UNICEF ve Dünya Gıda Programı'nın tahminine göre bu ülkedeki bebeklerin yüzde 30'u işgalle birlikte yetersiz beslenmeden dolayı açlık sınırında. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Irak'taki çocukların içler açısı durumunu ortaya koyarken Ocak 2008'de Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü de hazırladığı raporda **Amerika'nın Irak'ta başlattığı işgalin 5 yılı doldurduğuna dikkat çekmiş ve bu süre zarfında 1 milyondan fazla**

² www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/01/070116_iraq_un.shtml - 28k -

sivilin öldürüldüğünü açıklamıştır. Raporda ayrıca öldürülen Amerikan askeri sayısının 4 bin 500'e ulaştığına dikkat çekmişti.

Irak ve Afganistan'da 5 yıldan fazla sürmekte olan işgalden en fazla çocuklar etkileniyor. İşgal gücü askerlerinin çocuklara yapmış olduğu işkenceler ise hafızalardaki yerini dramatik karelerle koruyor.

- İşgal altındaki Irak'ta ilkokul çağındaki beş çocuktan en az biri, okula gidemiyor.
- Çocukların yüzde 60'ı ise temiz su içemiyor.
- 600 bin çocuk son iki yılda ülke içinde yerinden edilmiş durumda.
- Yaşanan İşgal süreci çocukların %50 sini sokağa itmiş durumda.
- 8 çocuk Guantanamo'da esir tutuldu.
- ABD'nin verilerine göre Guantanamo'da tutulan çocuk sayısı 8.olarak belirtilmekle birlikte, (Bunların 2004-2006 arasında serbest bırakıldıkları kaydedildi.)
- ABD Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Komitesi'ne verdiği raporda, Nisan 2008 itibarıyla Irak'ta 500 çocuğu özgürlüğünden alıkoyduğunu bildirdi.
- Uluslararası Adalet Ağı ve Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği gibi sivil toplum kuruluşları, gözaltıları "menfur" olarak kınadı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin anlaşmaları ihlal ettiğini bildirdiler.

Bölgesel Yönetim Tutuklulara Kötü Davranmaya ve Adil Yargılama Sürecini İhlal Etmeye Son Vermelidir

İnsan Hakları İzleme Örgütü Orta Doğu Direktörü **Sarah Leah Whitson** "Kürdistan güvenlik güçlerinin tutuklulara sürekli olarak işkence yapmakta ve kötü muamele etmekte" olduğunu belirtmektedir.

Irak'ın Kuzeyinde yer alan Tutuklama merkezlerinde yapılan incelemeler sırasında, tutuklular İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Kürt Asayiş güçlerinin kendilerini demir çubuklarla ve diğer araçlarla dövdüklerini, uzun süreler boyunca baskı altında tuttuklarını ve kendilerini birkaç gün boyunca gözü bağlı ve kelepçeli bir şekilde tuttuklarını belirtmişlerdir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü tutukluların çoğunluğu uzun süreler boyunca tecritte tutulduklarını belirtmiştir. Bazı istisnalar dışında, İnsan Hakları İzleme Örgütü Asayiş tutuklama merkezlerinin çok kalabalık olduğunu ve hijyen standartlarına uygun olmadığını saptamıştır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü ayrıca Asayiş güçlerinin yüzlerce tutukluyu yasal belirsizlik içinde tuttuğunu, tutuklanmaya itiraz etme hakkı dahil olmaya üzere, adil yargılanma hakkından yoksun bıraktığını da saptamıştır.

Kürdistan yetkilileri tutuklulara yönelik herhangi bir suç isnadında bulunmamakta ve tutukluların yakınlarıyla veya avukatlarıyla görüşmesine izin vermemektedir.

Tutuklular ne sorgu yargıcının önüne çıkarılmış ne de makul bir süre içinde yargılanmıştır.

Tutukluların tutuklanmaya karşı itiraz edebilecekleri bir merci de bulunmamaktadır.

Kürt yetkililerin terör eylemleri nedeniyle aranmakta olan kişilerin yerine akrabalarını rehin olarak tutmakta olduğunu da saptamıştır.

Diğer bazı durumlarda cezası kesinleşmiş mahkûmların mahkûmiyet süresi bitmesine karşın hala cezaevinde tutuldukları saptanmıştır.

Bunların çoğunluğunun yasal durumlarının ne olduğunu, daha ne kadar süre tutuklu kalacaklarını ve durumlarının ne olacağını bilmedikleri ortaya çıkmıştır.

Biz buradan bütün dünyanın gözü önünde bölgesel Feodal Ağalara bir çağrı yaparak; "Hiç olmazsa tutuklulara neyle suçlandıklarını belirtin." Tutuklular tutuklanmalarının yasal gerekçelerini bilmiyorlar. Bunun içinde, **itiraz edebilmeleri ve kendilerine isnat edilen suçlarla ilgili olarak çabuk ve adil bir yargılamayı talep etmeleri mümkün değildir.**

Son olarak Irak'ta Irak askeri üniforması giyen beş kişi, bir insan hakları savunucusunun evini basarak 2 kişiyi öldürdü, iki kişiyi de yaraladı. Dünya İnsan hakları savunucularının katliamına bile ses çıkarmadı.

Irak'ın Geleceği

"Irak'ta sorunların çözümü için öncelikle bölge ülkeleri ve tüm uluslararası toplum, kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.

Irak'ın etnik ve mezhep esasına dayanan siyasi ve toprak bütünlüğü sağlanmış egemen çoğulcu demokratik hukuk devleti yapısına kavuşması ve Iraklıların insanca yaşamalarını büyük bir içtenlikle arzu ediyoruz. Ancak bu hususun kısa ve orta vadede gerçekleşme olasılığı konusunda iyimser değiliz.

Bu durum böyle devam ederse Irak, her türlü istikrarsızlığın merkezi haline gelecektir. Irak istikrara kavuşmadığı sürece Orta Doğu istikrara kavuşmayacaktır. Irak'ta bu kadar kan dökülerek barış ve kardeşliğe ulaşılamaz.

"Mezhepsel ve etnik çatışmaların bu denli yoğun hale getirilmiş olan Irak, barışa ve huzura ulaşılabilir mi?"

İnsan hak ve özgürlüklerinin pratiğe aktarılması sorunu, sadece Ülkemiz için geçerli değil, kişi hak ve özgürlüklerinin elde edilmesi yolunda yukarıda anılan mücadeleleri veren ve bunun ürünü olarak kendi halklarına insan onuruna yakışır yaşam biçimi ve davranış kurallarını layık gören, bu konuda model olma iddiasını taşıyan devletler, bunu diğer dünya milletlerine de uygulamak mecburiyetindedirler.

Özgürlük ve demokrasi ihraç ve ithal edilemez. İhraç etmek isteyenler bu insanlık değerlerine ve halklara karşı savaş açmış demektir. Bu değerler üzerinden sürdürülen müdahaleler sona erdirilmelidir.

İnsanlığın gözü önünde yaşanmakta olan Irak'ta, Hocalı da, Doğu Türkistan da, Filistin'de, Bosna da ve dünyanın pek çok yerinde yaşanan ve yaşanmaya da devam eden hak ve özgürlük ihlalleri sona erdirilmelidir.

Sonuç

"İnsan haklarını, demokrasi getiriyoruz!" diye girdiler Irak'a...

İnsan haklarının kavramını, koruyucu ve daha insanca bir yaşamı geliştirmemizi sağlayan değerler olarak biliyorduk, Irak'ı görmeden önce...

İnsan Hakları, güçlülerin güçsüzlere oynadığı bir oyun mu?

Bir mahkeme de insanlık mı kurmalı? Doğruyu yanlıştan ayırmak için.

İnsanın haklarının temelinde, özünde yaşama hakkı vardır. Özgür yaşamak din, dil, ırk ve renk ayrımı yapmadan bütün insanların eşit olduğu bir dünya için ses vermeliyiz artık. Irak'a özgürlük, barış, demokrasi diye girenler, neden masum insanları öldürüyorlar? Kim düşünebilirdi, demokrasi ve insan hakları diyenlerin, Saddam dan sonra, Iraklıları kendi bedenlerine hapsedeceğini (!)

Neden insanlık bu vahşeti seyrediyor? Film izler gibi rahat koltuğunda.

Çocuklar... Bizim çocuklarımız, Ya onların hakları? Seyreltilmiş uranyum kullanılarak vurulmuş tankların üzerinde oynayan çocukların insan hakları nerede?

Onlara kol kanat germek yerine neden onların kanatlarını kırıyorlar? İnsanlık, bu masum çocukların etrafındaki zebanileri neden kovmuyor?

Bu soruları düşündükçe insanın içi acıyor değil mi? Onlar şeker alamdım, dondurma yiyemedim diye değil, kanayan yarasına tuz basamadığı için ağlıyor. Ya yetimhane penceresinden ölümü bekleyenleri size nasıl anlatayım...

Bizler fazla ekmek yememek için kendimizle savaşırken, Iraklı çocuklar bir parça ekmek için can pazarında, can satıyorlar.

Iraklı bebekler hiç durmadan ağlıyor. Ama onlar bunu isteyerek yapmıyor. Onlar, korkuyorlar, geceleri evlerini basan asker potinin sesinden. Bir şarapnel sesi uykusundan uyandırıyor onu, namludan çıkan her kurşun onu vurmasa da sesi yankılanıyor kulağında...

Dünyamızda "buzullar eriyor" ama Irak'ta can eriyor.

İnsanlık, gerçekleri artık yavaş yavaş algılamaya ve sorgulamaya başladı. Irak'ta insanların birbirlerini neden boğazladıklarını bilmeyen var mı?

Belki de insanlık gerçekten ürktüğü için sorgulamaktan korkuyor. Bunu dünyamıza kim yapıyor? Sorusunun cevabı insanlığı ürkütüyor.

Şu yaşlı dünyamıza dönüp baktığımızda sahip olduğumuz her şeyi yavaş yavaş yitirdiğimizi görüyoruz. Şimdi de insanlık adına ürettiğimiz değerleri yiyoruz.

Kısacası,

Sözün bittiği yerdeyiz ama insanlık adına söz söyleme mecburiyetindeyiz.

*KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV) tarafından 19 Temmuz 2008 tarihinde, İstanbul'da düzenlenen 'İRAK'TA ABD VARLIĞI VE SONRASI' toplantısında sunulan bildiri metnidir

Abdullah Buksur, Türk Dünyası İnsan Hakları Derneği Başkanı ve Uluslar arası Avrasya İnsan Hakları Federasyonu Kurucu Başkanıdır.

KÖKSAV E-Bülteni, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV) tarafından çıkarılmaktadır. KÖKSAV bağımsız ve bağlantısız, günlük siyasî konumu olmayan bir kurumdur; merkezine Türkiye ve Türk dünyasını alarak araştırmalarını ulusal ve uluslar arası sosyal, siyasî ve stratejik konulara yoğunlaştırır, araştırma ve incelemeler yapar. Dolayısıyla, bu yayında ifade edilen bütün görüşler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar yalnızca yazarlarına aittir.

© 2008, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı. Bütün hakları saklıdır.